

Н. Ю. Брюховецька

академік АЕН України

д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0002-6652-4523

e-mail: N.Bryukhovetskaya@gmail.com,

І. П. Булеєв

академік АЕН України

д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0002-7912-3649

e-mail: buleev.ivan@gmail.com

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

РЕСУРСИ І МЕХАНІЗМИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ¹

Актуальність та постановка проблеми. Провідними інституціями, експертами прогнозується зниження темпів розвитку економіки світу у найближчі роки, а деякі фахівці відмічають велику вірогідність початку світової фінансово-економічної кризи у 2019–2020 рр. У кінці 2018 р. Світовий банк (СБ) змінив оцінку розвитку світової економіки (СЕ) у бік зменшення на 2018 р. із 3,1 до 3,0 %, на 2019 р. – із 3,0 до 2,9%, у зв'язку із зростанням ризиків та несприятливих факторів. У огляді СБ «Перспективи світової економіки» (Darkening skies) оприлюднене зростання СЕ у 2020–2021 рр. на рівні 2,8% щорічно [1]. Тобто темпи розвитку світової економіки гальмуються, як знижуються і темпи зростання економіки великих країн, що формують ринкові відносини у своїх господарствах і вибудовують нові відносини зі СЕ. Прогноз СБ темпів зростання для таких країн: 2019 р. – плюс 4,2% (попередній прогноз – плюс 4,7%; 2020 р. – плюс 4,5%; 2021 р. – плюс 4,6%), що нижче від попередніх оцінок. Щодо економіки України, яку віднесено до великих держав, що формують та розвивають ринкові відносини, СБ прогнозує на 2019 р. зростання у 2,9% (раніше оцінювалось у 3,5%); на 2020 р. – зростання на 3,4%; на 2021 р. – зростання на 3,8%. Якщо проаналізувати наведені відсотки, то можна зробити висновок про подальше відставання економіки України відносно країн, що розвиваються. Тобто при умовах реалізації прогнозів СБ відносно розвитку СЕ, вітчизняна економіка залишиться у ряді відстаючих, а якщо збудуться прогнози відносно початку світової кризи у 2019–2020 рр. перспективи вітчизняної економіки також не райдужні, оскільки країна має відкриту, надмірно експортно-імпорتنу сировинну та низько технологічну економіку, яка є низько конкурентоспроможною на зовнішніх і навіть на внутрішньому ринках.

Для країн такого типу світові кризи найбільш вражаючі. Адже зменшення виробництва товарів, які найбільш затребувані на світових ринках, веде до скорочення потреби сировинних товарів, паливно-енергетичних ресурсів, робочої сили, напівфабрикатів, які і складають основи економіки країн, що розвиваються та намагаються вбудуватись у господарські відносини високотехнологічних країн, технологічні ланцюги транснаціональних компаній (ТНК). І це підтверджено світовими та регіональними фінансово-еконо-

мічними кризами другої половини ХХ ст. та початку ХХІ ст.

Особливістю майбутньої кризи, яку прогнозують фахівці у 20–30 роках ХХІ ст., на думку фінансового експерта А. Куша [2], стане збіг спаду короткострокових, середньострокових та довгострокових циклів економічної активності. Короткострокові цикли пов'язані із товарними, сировинними запасами, які в умовах кризи скорочуються, підприємства не потребують поповнення запасів, що скорочує відповідні ринки сировинних, експортно орієнтованих економік, якою є і Україна. Після занепаду коротких циклів підприємства та суб'єкти господарської діяльності (СГД) згортають інвестиційну діяльність, що приводить до кризового стану середньострокових циклів економічної активності СГД, підприємств. Вихід із кризи середньострокових циклів економічної активності, потребує зростання капітальних інвестицій, що є їх основою як середньострокових, так і довгострокових циклів, що пов'язані із переходом до нових технологічних укладів (ТУ) третього (четвертого) техніко-технологічних революцій. Перехід країн до V та VI ТУ потребує значного зростання інвестицій, яких недостатньо як у СЕ, так і в економіках транзитивних суспільств.

Вище названі процеси відбуваються в умовах завершеного екстенсивного розширення світового та регіональних ринків, перерозподілу вже освоєних ринків, витіснення традиційних товарів та послуг новими товарами, що виробляються за NBIC-технологіями, цифровими технологіями і т. ін., що погіршує конкурентоспроможність вітчизняних СГД, промислових підприємств реального сектору економіки.

Розробка концепції розвитку економіки країни, парадигми інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств та СГД в умовах нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища, оптимальне використання матеріальних та інтелектуальних ресурсів шляхом формування та реалізації механізмів стимулювання інвестиційної активності СГД, підприємств, сучасних моделей інвестиційно-інноваційного розвитку промислових підприємств є однією із актуальних проблем країн, що розвиваються на принципах ринкових відносин, економіки та промисловості України, СГД, промислових підприємств різних форм власності та розмірів.

¹ Статтю підготовлено за поточними матеріалами НДР «Стимулювання інтелектуалізації підприємств реального сектору економіки» 2018–2021.

Огляд сучасних публікацій та досліджень за проблемою. Починаючи із кінця XIX ст. у світовій економічній науці відбувається боротьба між класичною економічною теорією і соціалістичною політекономією, що базується на трудах класичної політичної економії у марксистському трактуванні та роботах їх послідовників у країнах так званого соціалістичного табору. На кінець XX – початок XXI ст. майже вся економічна теорія стала базуватись на буржуазних класичній (неокласичній), ліберальній (неоліберальній) теоріях, їх різноманітних течіях та школах, і навіть в економічних теоріях країн, що відносять себе до соціалістичних (народних) має місце конвергенція буржуазних та соціалістичних теорій, (КНР, Куба, В'єтнам та ін.). Перед постсоціалістичними країнами після розпаду соціалістичного табору і реформування на капіталістичний лад управління, власності, інститутів соціального розвитку, об'єктивно стало питання: формувати економіку як самодостатню, що базується на принципах максимально можливого самозростання, використання перш за все внутрішніх ресурсів (цим шляхом пішли Російська Федерація, КНР та ін.), чи вбудуватись в економіку розвинутих країн (союзів), в технологічні ланцюги ТНК (цим шляхом пішли пострадянські країни, східноєвропейські постсоціалістичні країни). Україна обрала шлях розвитку своєї економіки у напрямі вбудови її в економіку Європейського Союзу та в економіку ТНК США та інших країн. При цьому було зруйновано перспективні напрями розвитку високотехнологічних галузей промисловості (аерокосмічну, фармацевтичну, автомобілебудування тощо), різко послаблено фундаментальну науку, вищу освіту, охорону здоров'я, духовність, цінності та ін. У результаті до цього часу стан соціально-економічного розвитку країни не досяг рівня 1991 р., йдуть процеси деіндустріалізації, міграції населення (перш за все працеспromожного віку). Стрімко падає рівень інноваційно-інвестиційної активності СГД [3; 4; 5].

Аналіз цих процесів і напрямів виходу із системної соціально-економічної кризи викладено у національних і наукових доповідях інститутів соціально-економічного профілю НАН України [6; 7; 8; 9], у публікаціях монографічного характеру Інституту економіки та прогнозування НАН України, Інституту економіки промисловості НАН України, Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України, економічних кафедр ВНЗ, Академії економічних наук НАН України [5; 10; 11; 12], наукових статтях тощо. Проблеми розвитку економіки України, її промислової політики, інститутів, СГД, підприємств досліджувались науковими співробітниками [13; 14; 15; 16; 17 та ін.].

У більшості відмічених та в ряді наукових публікацій інших авторів простежується традиційний діалектичний матеріалістичний підхід до аналізу об'єкту та предмету дослідження, недоліком якого є фактичне ігнорування значення духовності, цінностей людини, спільноти в економічній діяльності СГД. Як один із узагальнюючих показників економіки більшість науковців розглядають валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий національний дохід (ВНД), не акцентуючи уваги на те, що є три методи їх оцінювання (виміру) ВВП: за виробництвом; за споживанням; за доданою вартістю. Використання їх дає результати, які суттєво різняться і дане положення неможливо ігнорувати. Також у разі різняться показники ВВП (ВНД) при вимірі за номіналом (обмінним курсом національних валют) і за паритетом купівельної спроможності (ПКС) у доларах США і у національній валюті.

Тому можна погодитись із дослідниками, які вважають, що ВВП перш за все характеризує тренди економіки, рівень її комерційної активності, критично відносяться до отриманих за різними методиками кількісних показників. Крім того, методи оцінки послуг, що включаються до ВВП, не завжди об'єктивні, а їх обсяг у світовій економіці у 2017 р. складає 64%, у розвинутих країнах досягає 70-80%, (табл. 1).

Таблиця 1

Структура ВВП світу та окремих країн у 2017 р., %*

Країна	ВВП	Сектор послуг	Реальний сектор		
			Всього	у тому числі	
				промисловість	сільське господарство
Світ в цілому	100,0	64,0	36,0	32,0	4,0
США	100,0	80,0	20,0	18,0	2,0
Великобританія	100,0	74,0	26,0	24,0	2,0
Німеччина	100,0	67,2	32,8	31,7	1,1
Казахстан	100,0	60,0	40,0	30,0	10,0
Росія	100,0	58,0	42,0	35,0	7,0
Індія	100,0	50,0	50,0	25,0	25,0
Україна	100,0	48,0	52,0	39,0	13,0
Білорусь	100,0	41,0	59,0	46,0	13,0
Китай	100,0	35,0	65,0	51,0	14,0

* Складено за даними Світового банку: World Bank. World Development Indicators. URL: <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/world-development-indicators>.

Дискусійним також є включення до ВВП ресурсів, що "працюють" у спекулятивному фінансовому секторі, використовуються ряд купівлі працюючих підприємств, приватизації тощо. Тому доцільно оновити визначення категорій ВВП і ВНП, інвестиції та методи їх оцінювання. Є ще низка питань, які необ-

хідно уточнити, відкоригувати з урахуванням досвіду роботи вітчизняних СГД в умовах ринкових відносин.

Мета дослідження – на підґрунті аналізу теорії та практики функціонування економіки України, її промисловості та СГД, підприємств в умовах формування ринкових відносин обґрунтувати концепцію їх подальшого розвитку, парадигму активізації інвестиційної

Окремі показники економіки України та її ресурсів (2016 р.) у відсотках до відповідних показників світу (100 %) та відхилення від «досконалого ринку», %*

Показники	Глобальна вага України	Відхилення від умов «досконалого ринку»
Населення	0,60	0
Робоча сила	0,65	+8,00
Безробіття	1,00	+67,0
Площа	0,40	-33,0
ВВП	0,12	-80,0
Валове нагромадження капіталу	0,08	-87,0
Відплив ПП	0,01	-98,0
Експорт товарів та послуг	0,21	-61,0
Грошова маса	0,05	-92,0
Внутрішні кредити приватному сектору	0,05	-92,0

* Розраховано за даними Світового Банку (World Bank) [20]. Використано удосконалений авторами метод С. Корабліна [5, с. 206].

активності СГД, моделей та механізмів забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності промислових підприємств реального сектору економіки в умовах падаючих ринків, переходу до нових технологічних укладів, необхідності зростання духовності та цінностей людини, колективу, суспільства, людської спільноти.

Для досягнення поставленої мети використовуються сучасні методи дослідження, а також положення, що у центрі економічних відносин знаходиться людина, спільнота, колективи, які мають певну духовність, цінність, зв'язки. Дослідження цих аспектів відносин проведено із використанням тріалектики, концепції трьох сил розвитку. Людина розглядається як суб'єкт, що має духовно-біо-соціальну природу [18; 19], а спільнота (колектив) має соціальну духовність, яка може включати також релігійну духовність, але значно ширше за останню. Такий підхід дозволяє більш повно розкрити економічні процеси, які відбуваються у вітчизняній економіці, у СГД, на підприємствах в умовах зміни парадигми та векторів розвитку, інвестиційної активності.

Викладення основного матеріалу.

Деякі тенденції розвитку економіки України у роки незалежності

Соціалістичний шлях розвитку економіки України (республіка у складі Союзу РСР) завершила, маючи чисельність населення понад 52 млн осіб, достатню розвинуту на той час промисловість і агропромисловий сектор. За деякими оцінками її промисловість входила до десяти найбільш розвинутих у Європі. Економіка функціонувала у тісній кооперації з іншими республіками, СГД входили у єдиний народногосподарський комплекс країни, у довгі міжреспубліканські технологічні ланцюги. Руйнування кооперації СГД стало одним із важливіших факторів спаду промислового виробництва незалежної України. І це свідчить про те, що економіку розвиває не лише технічний прогрес, а, перш за все, так званий людський фактор, тобто духовність, знання, цінності, громадянська свідомість.

Незважаючи на достатньо велику територію, чисельність населення, матеріальні і людські ресурси економіка України займає скромне місце у світовій економіці, про що свідчать дані табл. 2.

За даними Світового Банку у період з 1991 по 2013 р. із 157 країн світу лише 3 країни не досягли рівня ВВП 1991 р. Це Україна – мінус 30,1%, Грузія – мінус 18,9%, Центральнаафриканська республіка – мінус 1,9%.

На цей час для України характерні падаючі ринки, низька купівельна спроможність населення та суб'єктів господарської діяльності (СГД), нестабільна національна валюта, швидка дезінтеграція промисловості, низький рівень механізації сільського господарства, експорт сировини та продукції (напівфабрикатів) низьких технологічних укладів, які складають основну масу загального експорту країни.

За даними дослідження ряду фахівців [21], головними товарами експорту України у 2016 р. (80%) були: чорні метали; зерно; продукти продовольчого призна-

чення; продукція низьких переділів хімічної промисловості. Структура експорту практично не міняється десятиріччями. Але ситуація на світовому ринку суттєво міняється. Ряд зарубіжних вчених доводять, що у період із 1650 р. має місце історичний тренд падіння цін [22]: на пшеницю та цукор – із 1830 р., на вугілля – із 1890 р., на чорні метали (чавун) – із кінця 1940 р. Тобто на товари, які складають основу експорту України, ціни мають довгострокову тенденцію зниження. Тому потрібна зміна моделі господарювання, структури промисловості, якщо країна прагне мати стійкі позиції на світових ринках. Для цього необхідно критично проаналізувати теоретичні напрями стратегії розвитку та їх використання на практиці.

Теоретичне підґрунтя розвитку економіки України

Майже 30 років Україна рухається виключно за орієнтирами, заданими Вашингтонським консенсусом: приватизації, дерегуляції та лібералізації з одночасним демонтажем усіх попередніх інститутів державного управління [5, с. 7]. У результаті побудована економіка: мала, відкрита, сировинна. Більш детально Україна характеризується низькими показниками за вагою у глобальній економіці (табл. 2), а використання різноманітних методів виміру показників макrorівня та їх складових робить їх неточними (табл. 3) і дає можливість маніпулювати показниками зацікавленим політикам, чиновникам, правлячим групам пануючих класів.

Як видно із табл. 3. у розглянутий період ВВП за обмінним курсом гривні до дол. США у 2-3,8 раза різниться від ВВП у дол. США за ПКС. Тому доцільно ВВП оцінювати у національній валюті, у порівняннях (стабільних) цінах, доповнюючи цінові показники натуральними. Інакше неможливо буде і надалі довіряти статистичним даним, як відмічає політичний аналітик із Нью-Йорка Майкл Овергрин в ефірі PolitWera: не можна вірити звітам США, цифрам, які вони наводять (бюджет, ВВП, ВНД та ін.)¹.

¹ Майкл Овергрин в прямом ефіре PolitWera: Стратегические цели США 2019. URL: [http://e-news.u/mnenie-i-analitika/261219-maykl-overgrin-v-pryamom-](http://e-news.u/mnenie-i-analitika/261219-maykl-overgrin-v-pryamom-efire-politwera-strategicheskie-celi-ssha-2019.html)

[efire-politwera-strategicheskie-celi-ssha-2019.html](http://e-news.u/mnenie-i-analitika/261219-maykl-overgrin-v-pryamom-efire-politwera-strategicheskie-celi-ssha-2019.html) (дата звернення 16.01.2019).

ВВП України по ПКС і обмінному курсу національної валюти, дол. США

Показники	Роки					
	2012	2013	2014*	2015*	2016	2017
ВВП за обмінним курсом, млрд дол. США	187,0	179,6	132,3	90,9	93,3	93,5
% до 2012 р., до попереднього року, %	100	96,0	70,7	43,6	47,4	50,0
ВВП за ПКС, млрд дол. США	386,4	392,6	373,4	340,5	356,0	353,8
% до 2012 р., до попереднього року, %	100	101,6	96,6	88,1	92,1	91,6
ВВП за ПКС: ВВП в дол. США, %	206,6	218,6	282,2	374,6	381,6	378,4

* Різке падіння показників 2014-2015 рр. є результатом девальвації гривні.

Слід зменшити вплив на ВВП сектору послуг, оскільки не всі з них мають надійні методи оцінювання (займаючи значну, а у деяких краях переважаючу питому вагу). Необхідно окремо розглядати ВВП реального сектору економіки і ВВП сфери послуг, виключивши з них неодноразово зараховані та ті, що не виконують функцію задоволення природних потреб людини, суспільства, спільноти (хрематистичні товари та послуги).

При оцінюванні реального ВВП країни необхідно також враховувати вплив на його розмір державного внутрішнього та зовнішнього боргу, який у ряді країн перевищує річний ВВП, а темпи зростання боргу перевищують темпи росту ВВП.

Очищення узагальнюючого показника економічного стану на мегарівні дозволить мати надійну та реальну базу оцінювання інвестиційно-інноваційного розвитку країни, СГД, людини, як духовно-біо-соціального суб'єкта суспільства та виробництва. Такий підхід посилює позиції дослідників, які вважають, що базисом економіки, суспільства є духовність, духовний стан суспільства, а надбудовою – всі суспільні відносини: економічні, політичні, правові, а також культура, держава та інші громадські інститути [3; 23, с. 33].

Викладені положення дозволяють відновити зв'язки сучасної економічної теорії із геніальними трактуваннями економіки Платоном, Ксенофонтом, Аристотелем [24; 25; 26], у якій вони виділяли економію (мистецтво ведення домашнього господарства та управління ним) і хрематистику (мистецтво робити гроші та використовувати їх на задоволення неприродних бажань, накопичення та використання за схемою «гроші роблять нові гроші» ($D \rightarrow D + \Delta D$). В сучасних умовах до хрематистики мають бути віднесені доходи від спекулятивних біржових та інших операцій, лихварство, наркобізнес, агресивний військово-промисловий комплекс, небажані та небезпечні соціальні послуги тощо. Очищений від хрематистики ВВП відповідного рівня (держави, регіону, територіальних громад, товарної продукції СГД та ін.) дасть можливість реально характеризувати результати труда спільноти конкретного рівня, а механізми їх формування та розвитку будуть орієнтовані на активізацію інвестиційної діяльності СГД.

Інвестиційна діяльність є основним фактором, що забезпечує відтворення процесу виробництва СГД усіх без винятку суспільств. Інвестиції сприяють формуванню та розвитку матеріальних, трудових, духовних ресурсів розвитку виробництва, удосконаленню розбудови та модернізації робочих місць, і у цьому ас-

пекті вони входять до реального сектору економіки. Ті ж інвестиції, що створюють умови розширення виробництва для задоволення неприродних потреб, інфраструктури для цього, послуг, розкоші і т. ін., правомірно відносити до хрематистики. Вони «відсуюють» ресурси із реального сектору економіки і повинні бути виключені із всіх показників реальної економіки. ВВП, товарну продукцію доцільно оцінювати через додану вартість, з обов'язковим додатком у натуральних показниках (у постійних порівняних цінах) виготовленої та реалізованої продукції.

Інвестиції як домінанта стабільності та розвитку економіки

Економічна теорія та практика на всіх етапах свого розвитку приділяла увагу проблемам інвестування, інвестиційного розвитку, в останні десятиріччя розглядаючи його у тісному зв'язку із інноваційною діяльністю, технічними революціями (III-IV), технологічними укладами, тим не менш є необхідність зупинитися на дефініціях та категоріях, пов'язаних із інвестиційною діяльністю (ІД) СГД, їх кількісним та якісним оцінюванням.

В економічній літературі, спеціалізованих словниках, монографіях і дисертаціях можна знайти чисельні визначення категорії інвестиція, інвестиційна діяльність, інвестиційна активність і т. ін.

Одні вважають, що мета інвестицій – вкладення ресурсів, (матеріальних, інтелектуальних, фінансових тощо) для забезпечення прибутку [27, с. 630-632; 28, с. 12-13; 29, с. 258], інші – прибутку і нарощення активів [30, с. 488; 31, с. 23; 32, с. 85], деякі – просто довгострокові фінансові вкладення в дочірні та пов'язані підприємства [33, с. 32, 352]. Значна кількість дослідників пов'язує сутність інвестицій з нарощенням основних та оборотних капіталів (фондів), ототожнюють інвестиції з капітальними вкладеннями у виробництво, людський капітал та ін. [30; 31; 32].

Загальним принципом більшості дефініцій є те, що дослідники розглядають категорію інвестиції як виробничий, технологічний процес, досліджують дану категорію, керуючись принципами матеріалістичної діалектики, яка мало уваги приділяє людині з її духовно-біо-соціальною природою, а звідси й категоріями «свобода-відповідальність», гуманістичною метою інвестицій. Інвестиційний ресурс – сукупність духовних, матеріальних і соціальних ресурсів, які реально використовуються або готові для їх використання у розвитку відповідного СГД з метою досягнення головного – реалізації духовно-біо-соціальної сутності людини, виготовлення товарів та послуг для задово-

лення природних потреб людини, суспільства. Методологією дослідження цієї категорії повинна стати триалектика. Інвестиційна діяльність – це процес реалізації інвестиційного ресурсу.

Як правило, кожна держава має стратегію інвестиційної діяльності, програми її реалізації. Аналогічні

дії проводяться суб'єктами господарської діяльності, підприємствами. Їх задача – удосконалення структури економіки, гармонізація інтересів різних прошарків суспільства. Стан інвестиційної роботи в економіці України характеризують дані табл. 4.

Таблиця 4

Показники інвестування економіки України*

Види економічної діяльності	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
1. Капітальні інвестиції в економіку, млрд грн	180,6	241,3	273,2	249,9	219,4	273,1	359,2	448,5
2. Індекс до попереднього року, %	118,8	133,6	113,2	91,5	87,8	124,5	135,5	124,9
3. Частка інвестицій у ВВП, %	16,7	18,3	19,4	17,2	14,0	13,5	15,1	15,0
4. ВВП у поточних цінах, млрд грн	1082,6	1316,6	1408,9	1454,9	1556,7	1979,5	2385,4	2982,9
5. Капітальні інвестиції до 2010 року, %	100,0	133,6	151,3	138,4	121,5	151,2	198,9	248,3

* Складено за даними Держкомстату України.

Наведені у табл. 4 та інші статистичні дані свідчать про зниження інвестицій за останні 8 років як у відсотках до ВВП (частка інвестицій у ВВП), так і в грошовому вимірі (у дол. США та у порівняльних цінах) з урахуванням інфляції та волатильності національної валюти.

Структура капітальних інвестицій у промисловості наведена у табл. 5.

Наведені в табл. 5 дані свідчать про спад питомої ваги інвестицій у переробній та добувній промисловості (з 82,0% у 2010 р. до 78,4% у 2017 р.), суттєве зростання у розвитку енергосіть. У цілому це погіршує структуру інвестицій промисловості.

Більш детальний аналіз показав, що у період 2007-2017 рр. валове нагромадження основного капіталу у постійних цінах 2010 р. зменшилося в економіці України у 2,45 раза, а у ВВП відповідно із 27,1% у 2007 р. до 15,7% у 2017 р. У структурі валового нагромадження основного капіталу 77% складають машини, устаткування, обладнання, будівлі та споруди. На частку інвестицій у інтелектуальну власність припадає лише 4%. Таке положення веде до подальшої деіндустріалізації, падіння темпів розвитку, техніко-технологічного відставання порівняно зі світовою економікою, економікою розвинутих країн.

Таблиця 5

Структура капітальних інвестицій за видами промислової діяльності, % [34; 35]

Вид промислової діяльності	Роки								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Промисловість	100	100	100	100	100	100	100	100	
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	27,5	28,1	24,3	22,2	23,2	21,1	19,2	24,8	
Переробна промисловість	54,4	53,6	46,2	45,8	49,2	52,7	52,8	51,6	
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	16,8	17,1	27,7	30,0	26,6	24,4	26,1	21,6	
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,25	1,3	1,8	2,0	1,0	1,8	1,9	2,1	

Проведений в 2015 р. за даними СБ кореляційний аналіз показників 210 країн світу (пакет IBM SPSS 27) показав, що статистично значущими факторами високого рівня інвестиційної активності економіки є освіта, наука, інформатика, комунікаційні технології. Факторами інвестиційної активності СГД, підпри-

ємств є рівень розвитку інститутів економіки, розмір економіки, організованість фінансового ринку, відкритість економіки, розвиток освіти, науки, впровадження інновацій, розвиток та використання NBIC-технологій [36; 37]. Регрес інвестиційної активності в економіці України підтверджується даними табл. 6.

Таблиця 6

Деякі показники напрямів використання ресурсу капітальних інвестицій

Показники	Роки								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Капітальні інвестиції, млрд грн	180,6	241,3	273,2	249,9	219,4	273,1	359,2	448,5	
Фінансування НДР, % до загального ВВП, у т.ч. за рахунок держбюджету, % до ВВП	0,75	0,65	0,67	0,70	0,60	0,53	0,48	0,45	
на розвиток інтелектуального капіталу, млрд грн	0,33	0,29	0,33	0,32	0,25	0,20	0,16	0,16	
	0,08	0,14	0,11	0,10	0,08	0,11	0,12	0,13	

У світі на НДР та ДКР використовується від 2 до 3% ВВП, а у розвинутих країнах 3% і більше. У 2018 р. країни ЄС у цілому на фінансування науки виділили 2,07% сукупного ВВП. Дані конкретних країн ЄС фінансування науки такі [38]: Швеція – 3,33% ВВП; Австрія – 3,16; Данія – 3,06; Естонія – 1,29; Хорватія – 0,96; Болгарія – 0,76; Литва – 0,88% (372 млн євро); Латвія – 0,51; Мальта – 0,55; Кіпр – 0,56; Румунія – 0,5%. Такі країни, як Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Австрія та інші, фінансують науку на рівні 1,5-

3% ВВП, що у рази вище ніж в Україні, ВВП якої є одним із самих низьких у Європі (фінансування науки у 2017 р. склало 0,45% ВВП або 377 млн євро, Литва – 372 млн євро).

Низькі показники інвестиційної діяльності в економіці України і СГД є результатом некритичного сприяння рекомендацій «Вашингтонського консенсусу» його вимогам до формування джерел інвестування економіки постсоціалістичних країн взагалі і економіки України особисто за рахунок іноземних

інвестицій, вимоги забезпечення вільного руху капіталу через кордони. Непродумане виконання рекомендацій привело до того, що структура джерел фінансування погіршилась, ПІІ зменшились, має місце відтік капіталів з України за кордон, головним чином в офшори (табл. 7).

Дані табл. 7 свідчать, що переважна частина капітальних інвестицій – це власні кошти СГД. Струк-

тура їх за роками мало змінюється. На долю капітальних власних інвестицій СГД припадає більш як 70% їх загальної величини. Вкрай низькі кредити банків (близько 5%) та іноземні інвестиції (близько 2%). Низький рівень банківських кредитів пояснюється тим, що ключова ставка та відсоток за кредит перевищує рентабельність СГД зацікавлених у позикових коштах.

Таблиця 7

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування (без АР Крим та частини Донецької та Луганської областей), млрд грн

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (9 міс.)	%
Всього	157,62	211,55	244,21	231,32	204,06	251,15	326,16	259,54	100,0
в тому числі кошти держбюджет	8,92	16,69	15,71	6,00	1,51	6,11	7,47	5,27	2,0
місцевий бюджет	4,51	6,90	7,84	6,65	5,28	12,42	23,22	17,42	6,7
Власні кошти підприємств та організацій	96,21	130,49	151,04	152,86	145,88	169,26	226,40	188,57	72,2
Кредити банків та інші позики	19,87	28,38	33,73	30,56	17,99	18,30	23,25	14,19	5,5
Кошти іноземних інвесторів	3,28	4,01	н/д	3,72	5,54	7,83	9,42	4,79	1,8
Кошти населення на будівлю житла	18,29	7,89	н/д	23,75	21,36	30,28	29,12	21,95	8,4
Інші джерела	6,54	7,87	16,86	8,08	6,49	6,94	7,29	7,35	2,9

Відсутність довгострокових кредитів (більшість кредитів мають строки повернення до одного року), не сприйнятливий для СГД. З цих же причин практично відсутні ПІІ. Незважаючи на те, що іноземні інвестори мають пільги в результаті недооцінки у 2-2,5 рази гривні, ПІІ розміщуються у високорентабельні галузі, а це фінансовий сектор, фондові біржі, спекулятивні операції та ін., що створює віртуальний ВВП, грошові ¹ – экс-посол США в Україні у 2013 р. оцінював річну потребу України у ПІІ на рівні не менше 40 млрд дол. США. Але реальних перспектив отримати ПІІ такого рівня відсутні.

У найближчі п'ять років Україні необхідно виплатити зовнішніх боргів (з урахуванням обслуговування отриманих кредитів) в сумі 40 млрд дол. США, і проблема фінансування інвестиційної діяльності загострюється.

Діюча в Україні нормативно-правова база забезпечення інвестиційної діяльності потребує суттєвого доопрацювання та оновлення. Перш за все, це повинна бути державна довгострокова програма забезпечення та розвитку інвестиційної діяльності, де слід виділити інвестиційну діяльність на рівні держави та на рівні суб'єктів господарської діяльності (підприємств, організацій) різних форм власності, пріоритетів вдосконалення структури економіки, промисловості. Держава повинна нести відповідальність за формування та розвиток виробничої інфраструктури на рівні економіки в цілому, регіонів, територій, а також за розвиток підприємств (галузей, компаній), які є драйверами національної економіки. Це може бути ВПК, машинобудування, галузі VI технологічного укладу, а також фундаментальна наука. Робота може бути розпочата з аналізу виконання планів інвестиційної діяльності, відображених у документації, викладеної в

“бульби”. В кінцевому підсумку банківський кредит та ПІІ практично не впливають на інвестиційну діяльність в Україні, погіршують структуру інвестування та економіки взагалі. Тому ПІІ доцільно використовувати виключно під регулюванням та координацією державних та громадських інститутів у реальному секторі економіки.

Потреба України у ПІІ існує. Так, Джон Теффт матеріалах по приватизації. У разі їх невиконання держава має право внести відповідні корективи в раніше прийняті рішення по приватизації.

В Україні іноземні інвестиції складають 2-9% інвестицій промисловості (див. табл. 7). Владні структури переконані, що активізація інвестування можлива лише за рахунок іноземних інвесторів, а особисті інтереси успішніше, на їхню думку, можуть бути вирішені за кордоном. Це глибока помилка. Реальний розвиток можливий, головним чином, за рахунок внутрішніх ресурсів конкретних країн, суб'єктів господарської діяльності, якщо країна бажає зберегти свою економіку.

Моделі та механізми інвестування розвитку підприємств реального сектора економіки.

Традиційно інвестиційна діяльність – відтворення, оновлення, модернізація засобів виробництва та умов праці на основі прогресивних технологічних укладів, досягнень науки та передового досвіду. У минулих СЕФ нововведення освоювали та фінансували, як правило, виробники продукції, до якої суспільство звикло та зберігає попит на нього. Нові розробки здійснювались за кошти традиційних виробників, для задоволення потреб інших виробників, споживачів. У разі прийняття її, нова (оновлена) продукція виробляється, реалізується та відбувається відшкодування раніше використаних на інвестиції коштів. Якщо нова

¹ John F. Tefft. Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary (Ukraine), 2009-2013. *Office of the historian*. URL: <https://history.state.gov/departmenthistory/people/tefft-john-f>.

продукція не сприйнята суспільством, не користується попитом, виробник - інвестор несе збитки.

Зараз ситуація інша. *Метою виробництва стають потреби, які нав'язуються виробником споживачеві та збільшують доходи виробника. Ризики тримає та спляче споживач.* Виробник випускає продукцію та шляхом агресивної реклами нав'язує її споживачеві, формує нову потребу, яка іноді навіть шкідлива споживачеві (наркотики, алкоголь, заняття небезпечними видами спорту, відпочинку та ін.). Витрати ще невиробленої продукції вже закладені в ціну традиційної продукції, так що за перші зразки нового товару потенційний споживач вже заплатив. Якщо продукція не піде, то втрати (збитки) вже відшкодовано навіть не сталим, а можливо, потенційним споживачем. Виробник збитків не отримує, але ймовірність отримання прибутку досить висока. У цих умовах досить активно держава повинна брати участь у регулюванні інвестиційної діяльності на всіх рівнях. Вважається за доцільне в економічно розвинених державах мати інвестиції на рівні не менше 15% доходу (виручки) суб'єкта господарювання. Для країн, що розвиваються, та пострадянських держав доцільно нижню межу мати не менше 20%. Верхній рівень визначається суб'єктом господарювання самостійно, виходячи з того, що кожен відсоток зростання інвестицій понад нижньої межі забезпечує зростання ВВП (виручки, доходу) на рівні 0,1-0,3%. Для економіки зростання реальний рівень інвестицій рекомендується мати більше 30-35%. Слід також встановити порядок, коли невикористані кошти інвестиційного фонду суб'єкта господарювання в обов'язковому порядку зберігаються на спеціальному рахунку та використовуються або суб'єктом господарювання в майбутньому році, або перераховуються в централізовані інвестиційні фонди держави (органів місцевого управління) та використовуються на розвиток економіки території (створення та підтримка малого бізнесу, інфраструктури тощо). Необхідно також визначити співвідношення інвестицій, матеріальних і нематеріальних активів та дотримуватися його. Активізацію інвестиційної діяльності доцільно також пов'язувати з системами оподаткування, які мають бути прогресивними.

Невід'ємною та обов'язковою частиною програм інвестиційної діяльності повинні бути розділи щодо інвестування розвитку. Перш за все, витрати на оплату праці, підготовку та перепідготовку кадрів (починаючи з загальної освіти), охорону здоров'я, оздоровчу фізкультуру, які слід відносити до інвестицій. Чітко розділити інвестиції в матеріальні та в нематеріальні активи, інвестиції бюджетні та інвестиції із інших джерел. Орієнтуватися в активізації інвестиційної діяльності на внутрішні ресурси, а не очікування ПП, як це має місце в сучасній економіці постсоціалістичних країн, та країн, що розвиваються. Розвиток трудових ресурсів слід звести в одну систему, починаючи з дошкільної освіти до завершення трудової діяльності людини. При цьому всі витрати на дошкільну освіту та підготовку, на середню освіту та професійну підготовку в навчальних закладах професійно-технічної освіти, в технікумах передбачати за рахунок коштів бюджетів (державних та місцевих). Вся система вищої освіти фінансується за рахунок коштів бюджету. Але якщо протягом 5 років після закінчення навчання у вищому навчальному закладі фахівець переходить на роботу в організації, на підприємства недержавної

форми власності, то даний фахівець або підприємство (організація) відшкодовує витрати на навчання відповідному бюджету в повному розмірі. Недержавна форма підготовки фахівців може бути виключно лише в школах бізнесу та післядипломної підготовки (перепідготовки) кадрів, і проводиться за рахунок того, хто навчається або зацікавленого в цьому суб'єкта господарювання. Підготовка в аспірантурі, докторантурі та аналогічних їм формах навчання проводиться виключно в організаціях (інститутах) НАН України, інших державних академіях України. Спеціалізовані ради по захисту дисертацій створюються в інститутах системи державних академії наук України. Винятки можуть бути для провідних національних університетів України. Але й в цих радах понад 50% складу спеціалізовані ради повинні бути представлені вченими національних академії, провідних підприємств у даній сфері діяльності. Видачу дипломів проводить ВАК України, безпосередньо підлегла НАН України та Кабінету Міністрів України. Фінансування всіх фундаментальних досліджень проводиться через НАН України, яка несе також відповідальність за актуальність та якість досліджень. Підготовка та атестація доцентів та професорів проводиться в провідних національних університетах України. Відповідні атестати видає ВАК України за рішенням відповідних вчених рад національних університетів. Такий підхід може забезпечити наявність та випереджуючу підготовку кваліфікованої творчої робочої сили, що відповідає проблемам інноваційного розвитку економіки. Довічна система випереджуючих перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів створює передумови формування та функціонування суспільства знань, реалізації духовно-біо-соціальної природи людини, соціальної функції суспільства, що у сукупності складає основу інвестиційної політики СГД.

На рисунку представлено алгоритм формування та реалізації інвестиційної політики підприємства (інвестиційного проекту).

При формуванні політики інвестиційного розвитку важливо враховувати обмеження, які пов'язані зі специфікою джерел інвестування, що включають визначення потреби в ресурсах, джерела фінансування і оцінку плати за обрані джерела фінансування. Реалізація інвестиційної політики (проекта) включає підготовку необхідної документації, проведення економічних, організаційних і технологічних заходів, які пов'язані з проектними роботами, придбанням землі, зведенням об'єктів, придбанням і монтажем устаткування тощо. Результатом інвестиційної політики є реалізація економічних інтересів учасників інвестиційного процесу. Найбільш важливими формами інвестиційних інтересів є реалізація потенціалу працівників, збільшення доданої вартості прибутку, зростання вартості підприємства, підвищення конкурентних переваг.

Факторами, які стримують реалізацію інвестиційної політики підприємств (проектів) є:

- нестабільність соціально-політичної ситуації в країні. Значне скорочення активності інвесторів у зв'язку з конфліктом на сході України;
- використання застарілої виробничо-грошової моделі інвестування;
- високі процентні ставки кредитів і надмірно жорсткі вимоги до гарантійного забезпечення кредитів. (Середньозважена ставка по кредитах у 2017 р. склала 21,3% у гривні, а рентабельність операційної

діяльності підприємств за видами промислової діяльності становить 6,62%, це свідчить що кредити не стали і не можуть стати суттєвим джерелом фінансування інвестиційної діяльності);

• адміністративні, бюрократичні бар'єри та корупційність;

• недосконала організаційно-правова та нормативна база на рівні держави, СГД, підприємств;

• хибна орієнтація значної частини людей влади та провладних суб'єктів на деіндустріалізацію економіки та перетворення України на аграрну.

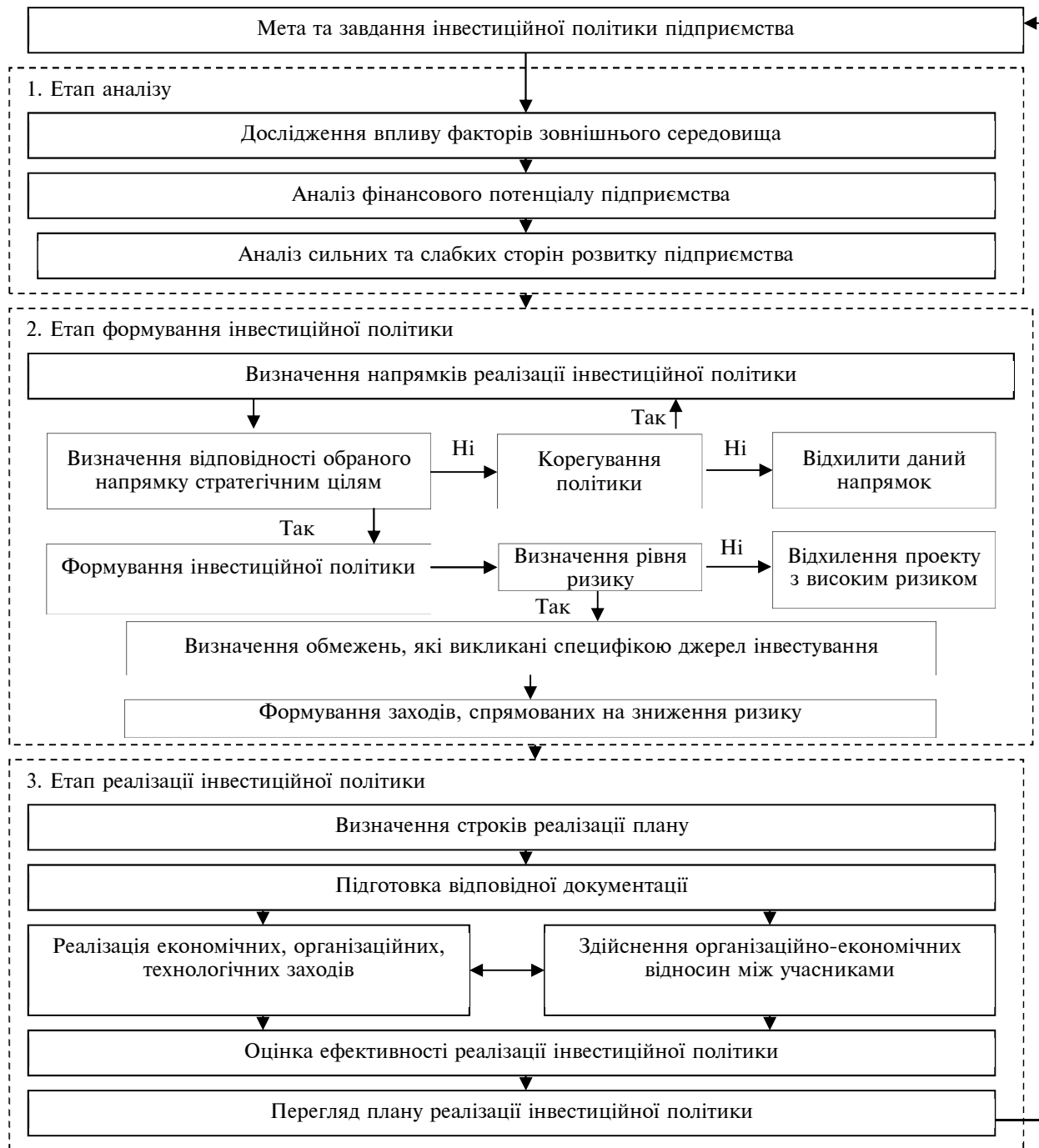

Рисунок. Алгоритм формування та реалізації інвестиційної політики підприємства

У зв'язку із цим не можна не погодитись із поглядами академіків НАН України В.М. Гейця¹, що «... без індустріального розвитку Україна розвиватиметься за сценарієм великого корпоративного сектору

аграрної економіки і, на превеликий жаль, перебуватиме у повній технологічній залежності» [39] та Б.М. Данилишина «інвестування в технологічні сектори нашої економіки в більшості випадків є єдиною

¹ Україні потрібна нова індустріалізація. Міжнародна науково-практична конференція «Нова індустріалізація: виклики, можливості та перспективи для України» (Київ,

15 грудня 2017 р.). URL:<https://uccr.org.ua/press-center/uccr-news/ukrayini-potribna-nova-industrializatsiia>.

можливістю залучення «розумного капіталу», який є ключовим фактором технологічного розвитку України й надалі буде зберігатися тенденція до зниження високотехнологічних підприємств на користь сировинного бізнесу, який критично залежить від світової цінової кон'юнктури, що підвищує економічні ризики в разі падіння цін на сировину на світових товарних ринках» [40];

• ігнорування того, що має місце чітка тенденція зростання інвестицій у країнах з високим рівнем розвитку економіки (у діапазоні 20-25 % ВВП). При цьому їх частка у пасивних основних засобах виробництва зменшується, а в активних – зростає. Випереджуючими темпами зростають інвестиції інноваційного характеру, інтелектуальний капітал. На певному етапі простежується зв'язок між змінами коефіцієнта Джині і інвестиціями – чим менше коефіцієнт, тим вище інвестиції. Між темпами зростання інвестицій і ВВП при перевищенні рівня інвестицій 15-20% ВВП, кожен відсоток зростання інвестицій забезпечує зростання ВВП на 0,1-0,3%, і чим більш наукоємні напрями інвестицій, тим більше відсоток зростання. Але він диференціюється за секторами економіки, сферами виробництва, видами економічної діяльності, що підтверджено як у роботах закордонних [23; 41-43], так і вітчизняних дослідників-економістів та наукових колективів [3; 4; 8; 9; 44-45].

Викладені положення підтверджені як теоретично [23, 41-45], так і практично найбільшим у світі падінням економіки України у період світової кризи 2008-2009 рр., падінням доходів металургійного комплексу, зниженням рентабельності підприємств державного і приватного секторів у поточному десятиріччі. Так, за

даними «Української правди» [46], на початок 2019 р. в Україні налічується 3364 державних підприємства, із

яких працюють лише 1524. Сукупні активи 100 найбільших держпідприємств складають 93,3% усіх активів державних підприємств (ДП). За 6 місяців 2018 р. прибуток 100 найбільших ДП зменшився на 41,6% (за 6 місяців 2017 р. чистий прибуток склав 37 млрд грн, за 6 місяців 2018 р. 21,5 млрд грн, що складає мінус 15,5 млрд грн). 51% усього падіння чистого прибутку 2018 р. належить НАК «Нафтогаз України», отриманого в результаті втрат від транзиту газу у ЄС своєї структурної одиниці «Укртрансгаз», яка за 6 місяців 2018 р. мала збитки 18,3 млрд грн. При цьому чиновники і головної, і дочірньої компанії отримали багатомільйонні премії, більше 45 млн дол. (лише в осені 2018 р. про що повідомляли ЗМІ України Strana.ua та ін.).

Дослідники справедливо відмічають, що чиновники України знаходяться і живуть за парадигмою приватизації, безвідповідальності, пріоритетів закордонних інвестицій, вільного вивозу капіталів з України та переховування їх в офшорах, де обсяг капіталів олігархів досягає 70 млрд дол. США [47]. Ті малі ресурси, що ще є в країні направляються в традиційні сектори економіки, які ще дають суттєвих реальних прибутків. Це фінансовий спекулятивний сектор, сировинний, експортоорієнтований сектори, придбання застарілої техніки та технологій тощо. В результаті зберігається вкрай недосконала структура технологічних інвестицій (табл. 8), гальмується технічний прогрес, згортається внутрішній ринок.

Як свідчать дані табл. 8, три чверті усіх капітальних інвестицій припадає на низько- та середньо-низький технологічний рівень, аналогічна ситуація і по зарубіжному інвестуванню. Тому необхідне обґрунтування державних пріоритетів забезпечення інвестиційної активності відповідно до завдання модернізації промисловості в країні.

Таблиця 8

Структура технологічних інвестицій в Україні, % *

Показник за рівнем технологічності	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Капітальні інвестиції з них	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Low/medium-low-technology manufacturing Низький/середньо-низький рівень технологічності	73,9	77,2	78,7	79,3	82,4	79,5
High/medium-high-technology manufacturing Високий/середньо-високий рівень технологічності	26,1	22,8	21,3	20,7	17,6	20,5
Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал), з них	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Low/medium-low-technology manufacturing Низький/середньо-низький рівень технологічності	84,0	84,8	79,7	80,0	80,0	80,6
High/medium-high-technology manufacturing Високий/середньо-високий рівень технологічності	16,0	15,2	20,3	20,0	20,0	19,4
Прямі іноземні інвестиції (боргові інструменти), з них	-	-	-	-	100,0	100,0
Low/medium-low-technology manufacturing Низький/середньо-низький рівень технологічності	-	-	-	-	68,5	73,8
High/medium-high-technology manufacturing Високий/середньо-високий рівень технологічності	-	-	-	-	31,5	26,2

* Розраховано за даними джерел [34, 48].

При більш активній позиції провладних структур та відповідальності чиновників, навіть без суттєвих додаткових залучених фінансових витрат можна значно покращити структуру інвестицій та завантаження СГД, реального сектору економіки. За численними даними економіка США, ЄС, Китаю тощо на 60-70% працює на внутрішній ринок. Цьому сприяє весь дер-

жавний чиновничий апарат – від президента до рядового клерка. Інша картина в Україні, де пріоритети надаються імпорту товарів. Так, Україна буде закупати у КНР турбіни, які може виготовляти харківський "Турбоатом", у США – тепловози, які за характеристиками гірші за українські, у Франції – вертольоти і т.д. Тому доцільно було б прийняти закон про відповідальність

держструктур та держслужбовців за забезпечення зростання якості життя населення, працівників, де передбачались би матеріальна і кримінальна відповідальність за зменшення робочих місць, зниження рівня доходів, зростання безробіття та міграції тощо, органів законодавчої та виконавчої влади, чиновників усіх рівнів, починаючи із Кабінету Міністрів, Верховної Ради, адміністрації Президента до місцевого рівня.

Позитивні результати може забезпечити перехід до сучасних моделей інвестиційного розвитку СГД. До цього часу постсоціалістичні країни використовують виробничо-грошову модель інвестування, хоча розвинуті країни з 70-х років ХХ ст. перейшли до кредитно-емісійної моделі інвестування, з використанням фіатних грошей як основного джерела авансового фінансування проектів, інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств.

Фіатні гроші – це гроші, не забезпечені реальними ресурсами. Емісія фіатних грошей, забезпечених лише борговими зобов'язаннями створює номінальні багатства більше, ніж труд, капітал, науково-технічний прогрес разом взяті [43, с. 597]. Обсяг нічим не забезпечених боргових зобов'язань у грошовому еквіваленті значно перевищує валовий продукт провідних країн і світової економіки, але у певному діапазоні не викликає інфляції. Поява фіатних грошей забезпечила провідну роль кредитно-емісійної моделі розвитку економіки, активізації інвестиційної діяльності СГД, підприємств. Елементи цієї моделі, як вже відзначено вище, використовувались у Союзі РСР у 30-ті роки ХХ ст., забезпечуючи грошми внутрішній ринок країни на стадії її індустріалізації. Країни Європи та Азії, перш за все, Німеччина, Франція, Японія, використовували фіатні гроші і кредитно-емісійну модель інвестування під час відбудови своєї економіки після II Світової війни. Із 70-х років ХХ ст. її широко використовують США, провідні країни світу і вона становиться світовою. Перш за все, фіатні гроші використовуються для авансового фінансування інвестиційних проектів військово-промислового комплексу, у тому числі в РФ і в Україні. Однак у останніх – це не система, а окремі випадки. У провідних країнах вона системна та поступово набуває світових масштабів.

Досвід використання кредитно-емісійної моделі і фіатних грошей у проектному інвестуванні СГД закордонних країн доцільно використати в вітчизняній економіці з урахуванням їх особливостей. Це перш за все стосується необхідності розширення прав задіяних у проектах СГД, збільшення відповідальності за надані їм функції, орієнтацію проектів як на НТП, так і на зростання духовності населення, працівників, колективів.

Для пілотної проробки може бути задіяно один, або декілька проектів, які прийняті на національному рівні, але не реалізовані із різних причин, перш за все, із-за відсутності фінансових ресурсів.

Обраний проект (проекти) мусить пройти додатково експертизу НАН України і в них (якщо є необхідність) вносяться відповідні корективи.

Оновлений та доопрацьований проект затверджується спільним рішенням відповідного органу виконавчої влади, НБУ, НАН України, базового СГД. Одночасно цими ж органами створюється робоча координаційна група, яка отримує достатні для реалізації проекту повноваження та відповідальність.

Строк реалізації проекту не менше 3-х років. Емісія фіатних грошей здійснюється за затвердженим графіком. При цьому перший транш складає не менш 25% повної вартості проекту. Фінансування та контроль використання грошей на проект контролює ЦБ, або уповноважений ним інший державний банк. Сторони-учасники проекту заключають контракт, де записано обсяги робіт, джерела фінансування та графік забезпечення фінансування, конкретні особи, що відповідають за реалізацію проекту в цілому та окремих його етапів. Там же оговорюється держзамовлення на майбутні товари (послуги), завдання постачання товару на експорт і на внутрішній ринок, можливі ризики та шляхи їх уникнення.

Для проекту НБУ встановлює ключову ставку на рівні не вище рентабельності СГД учасника проекту (з урахуванням банківської маржі та інфляції). Гроші фінансування проекту – національна валюта.

Кожний квартал робоча група робить звіт учасникам проекту про хід його виконання та робить пропозиції щодо можливого корегування.

Узагальнений та дороблений механізм формування та реалізації кредитно-емісійної моделі інвестування може стати основним напрямом активізації інвестиційно-інноваційної роботи СГД, підприємств України.

Одночасно із доведенням до робочого стану кредитно-емісійної моделі інвестування та механізмів її реалізації необхідно також удосконалити діючу виробничо-грошову модель, методи її використання СГД, підприємствами реального сектору економіки, виходячи із того, що:

- на інвестиції в умовах України необхідно направляти не менш 30% ВВП;
- нарощувати питому вагу інвестицій, у яких використовуються технології V - VI ТУ, NBIC- та цифрові технології як суттєвий фактор розвитку СГД;
- нарощення інвестицій досягається шляхом спрямування їх на підвищення якості життя населення, розвиток духовності як базису суспільства, духовно-біо-соціальної природи людини;
- створення нових та модернізацію діючих робочих місць дасть можливість повернути в економіку людей, які на постійній, чи на сезонній роботі (відповідно 3,2 млн та 7-9 млн осіб) працюють за кордоном [49];
- державі слід стати регулятором інвестиційних процесів СГД усіх форм власності. При цьому НБ України, комерційні та державні банки мусять не менш 60% кредитування направляти СГД реального сектору економіки;
- скорочення розриву у децильному та квадроцильному коефіцієнтах доходів, зниження коефіцієнту Джинні, який в Україні складає 24,6% (дані ЦРУ), 28,1% (дані ООН) [50] сприяють зростанню ресурсів інвестування;
- перетворення внутрішнього падаючого ринку товарів і послуг на зростаючий ринок шляхом збільшення купівельної спроможності населення;
- опора на внутрішні інвестиційні ресурси, ПП ефективні лише у реальному секторі економіки і під регулюванням держави для удосконалення структури економіки, промисловості;

- відпрацювання механізмів використання фіатних грошей в інвестиційно-інноваційних проектах СГД провідних галузей промисловості;

- державне регулювання процесів вивозу капіталів із України як резидентами, так і нерезидентами СГД, повинно бути дієвим і ефективним;

- підвищення ролі національної валюти як інвестиційного ресурсу, його стабільність;

- розробка системи приведення структури професій фахівців із вищою освітою до потреб економіки (зростання фахівців-інженерів, скорочення менеджерів, економістів, юристів і т. ін.). Підвищення рівня підготовки фахівців і робітників провідних професій повинне проводитись на плановій науковій основі за рахунок роботодавців.

Викладені напрями сприятимуть активізації інвестиційної діяльності при наявності відповідного ресурсного, фінансового, наукового і т. п. забезпечення інвестиційно-інноваційної роботи СГД, підприємств.

В Україні ресурси обмежені, але все ще є у наявності. Це, перш за все, можливість збільшення завантаження виробничих потужностей, які використовуються на 30-40%. Для цього внутрішній ринок мусить бути із падаючого перетворено на зростаючий, що досягається, перш за все, збільшенням попиту населення у придбанні вітчизняних товарів у результаті зростання реальних доходів, зменшення розриву у доходах населення і пануючих верхів, удосконалення системи оподаткування юридичних і фізичних осіб, раціонального використання бюджетів усіх рівнів. Ресурси для інвестицій теоретично можна нарощувати шляхом:

- збільшення питомої ваги інвестицій у ВВП;
- збільшення доданої вартості і питомої ваги інвестицій у доданій вартості;
- використання частини золотовалютного резерву;
- зниження вартості інвестиційних проектів (ІП);
- зниження вартості ресурсів на ІП;
- оподаткування доходів за прогресивною шкалою;
- зростання кваліфікації працівників;
- зростання духовності працівників і колективів;
- використання досягнень НТП, V - VI технологічних укладів;
- скорочення строків реалізації ІП;
- зменшення ключової ставки кредитів і банківської маржі;
- оптимізація витрат на логістику тощо.

Із сукупності перелічених факторів, перш за все, виділимо специфічні та найбільш вагомі. Економіка нормально функціонує, якщо інвестиції у ВВП перевищують деяку мінімальну питому вагу у ВВП.

Нобелівські лауреати в галузі економіки (1981 р.) Дж. Тобін [51], (1971 р.) С. Кузнець [52] та інші вважали, що для стабільної економіки інвестиції треба мати не менш 15%-19% ВВП, які будуть диференційовані за групами країн, за окремими країнами. На подальших етапах кожен відсоток росту інвестицій ВВП зростає на 0,1-0,3% (різняться по країнах та видах економічної діяльності). Для СГД такі зростання починаються, коли, за твердженням П. Друкера, інвестиції перевищують 20% доходу [41]. Для України, щоб мати зростання ВВП на рівні 5-6% на рік інвестиції мусять складати не менш, ніж 30% ВВП.

Чи є такі гроші в Україні? Фахівці відповідають позитивно і вказують на шляхи пошуку, доводять їх

реальність при наявності політичної волі законодавчої і виконавчої влади, відповідальності чиновників, власників СГД, громадян.

За оцінками фінансового експерта В. Скаршевського [53], за 10 останніх років із України виведено від 110 до 116 млрд дол. США, 70 млрд з яких знаходяться на закордонних банківських рахунках. За іншими даними щорічно з України виводиться 10-15 млрд дол. США. У 2017 р. лише у формі дивідендів виведено 1,8 млрд дол., у 2018 р. – 3,5 млрд дол.

В. Шабунін наводить дані, що в Україні, за розрахунками Центру економічних досліджень [54], одноразово втрачено 26 млрд дол., і додатково український бюджет щорічно втрачає ще 8 млрд дол. через неефективне управління державою та корупцію. Гроші втрачаються за напрямками:

- 7 млрд дол. – ухилення від податків (щорічно);
- 12,5 млрд дол. одноразово та 52 млн дол. щорічно – через відсутність цивілізованого ринку землі;
- 10,0 млрд дол. – неповернення "поганих" боргів;
- 1,3 млрд дол. – щорічно втрачається через неефективне управління інфраструктурою;
- 4,2 млрд дол. – через неефективну приватизацію.

До цього слід додати втрати від корупції, які у середньому в світі складають не менш як 5% ВВП (за даними Генерального секретаря ООН А. Гутеррі це 2,6 трлн дол. США щорічно), а в Україні відсоток втрат значно більший.

Наведені дані показують, що частини втраченого було б достатньо, щоб відмовитись від кредитів МВФ та інших "допомог" (під 6-10% річних), стати на шлях активізації інвестиційної діяльності економіки, СГД, підприємств реального сектору економіки, і на обслуговування боргів країни, які досягають 10% і більше бюджету країни [55]. До цього слід додати:

- необхідність розширення внутрішнього ринку шляхом покращення якості життя населення, зростання доходів персоналу з низькими та середніми рівнями оплати;

- підняти до середньої заробітної плати неоподатковуваний мінімум доходів у поєднанні з прогресивною шкалою оподаткування доходів, що перевищують середній рівень, оподаткування спадкоємства;
- переглянути систему оподаткування бізнесу тощо.

У сукупності все це буде сприяти збільшенню ресурсів, необхідних для активізації інвестиційно-інноваційної роботи СГД, підприємств реального сектору економіки.

Висновки. Громадськість України продовжує знаходитись у парадигмі оцінювання країни, її економіки як великої, індустріальної, що має великі інвестиційно-інноваційні ресурси, високоосвічене населення, кваліфіковану робочу силу й спроможність швидко наздогнати розвинуті країни світу, вбудувавшись у їх систему, союзи та ін. Реальність далека від ілюзій. Економіка України мала, сировинна, деіндустріалізована, з падаючими ринками, експортоорієнтована на низько-технологічні товари, сировину та робочу силу, продукцію з низькою доданою вартістю, відкрита, колоніального типу. Економічним мейнстрімом її стали принципи неоліберальної теорії, Вашингтонського консенсусу, які з самого початку не відповідали рівню розвитку виробничих сил, виробничих відносин та духовності суспільства, колективів підприємств, людини. Результатом теоретичних прорахунків стали системна

соціально-економічна та структурна економічна кризи, які гальмують розвиток суспільства протягом майже трьох десятиріч.

Перехід до стану стабілізації та інвестиційно-інноваційного розвитку може відбутись при зміні підходів як до ґрунтовних положень економічної теорії, так і використання сучасних механізмів і моделей їх реалізації на макро- та мікрорівнях. Доцільно визнати, що базисом суспільства, економіки є духовність, цінності, а надбудовою – всі відносини: економічні, виробничі, політичні, соціальні, культура, громадські та державні інститути і т.д., що людина має духовно-біологічну природу, яка і формує соціально-духовну формацію (цивілізацію), здатність долати перепони, гармонізувати інтереси підприємств, людини, як головних факторів розвитку суспільства.

Для переходу на траєкторію стійкого розвитку потребують зміни ставлення до домінуючих макропоказників (ВВП, ВНД, деяких цінових), до методології дослідження (переходу до тріалектики, концепції трьох сил розвитку, обмеживши домінуючі діалектичні методи), до методів їх розрахунку, а також формування ставлення до них як показників тренду розвитку, що характеризують рівень комерційної активності СГД на різних рівнях господарювання. У майбутньому від економіки, як сукупності методів господарювання та управління, доцільно відокремити хрестоматистику та вивести її із складу ВВП, ВВП, товарів реального сектору економіки.

Аналіз підтверджує, що динаміка економіки тісно пов'язана з інвестиціями, визначається рівнем інвестиційної активності, створює та забезпечує ресурси інвестиційно-інноваційної діяльності. Встановлено кількісні і якісні залежності цих економічних категорій.

Доведено, що коли суспільство та правлячі кола прагнуть мати аграрну країну, яка вбудовується в економіку іншої великої держави, чи союзу, то достатньо мати інвестиції на рівні 10% ВВП та залежну від зовнішніх кіл економіку. Якщо ж є прагнення формувати самодостатню сучасну економіку, питому вагу інвестицій слід тримати на рівні 20% ВВП і більше, маючи на увазі, що зростання інвестицій на кожен відсоток вище 20% ВВП забезпечує зростання ВВП на 0,1-0,3%.

Для активізації інвестиційно-інноваційної роботи СГД необхідно змінити парадигму економічного розвитку на таку, що передбачає духовність в діях суб'єктів господарювання. Державі доцільно стати активним учасником інвестиційних процесів СГД. Банківська система мусить працювати на реальний сектор економіки, забезпечувати СГД «довгими» грошима під низький відсоток кредитування. Необхідно сформулювати довгі технологічні ланцюги, міцні зв'язки процесів «ідея-наука фундаментальна-наука галузева (прикладна) – ДКБ – дослідне виробництво – масове виробництво». Рекомендувати СГД перейти від виробничо-грошової моделі інвестування до кредитно-емісійної моделі з використанням фіатних грошей.

Викладено напрями, як свідчать теорія та практика, що сприяють формуванню та реалізації ресурсів, здатних підвищити інвестиційну активність СГД, промислових підприємств.

Напрями подальших досліджень з проблеми. Подальші дослідження доцільно проводити у напрямі розробки методів забезпечення інвестиційної активності СГД в умовах інтелектуалізації виробництва, розвитку

NBIC-технологій, цифровізації економіки, інтелектуалізації виробництва, формування та удосконалення відносин суб'єктів ринкових відносин в умовах як зростаючих, так і падаючих ринків, зростання духовності людини, колективів, суспільства.

Список використаних джерел

1. Word Bank. Global Economic Prospects. Darkening Skies. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/307751546982400534/pdf/133493-PUB-9781464813863.pdf>.
2. Куш А. Все говорят о мировом кризисе в 2019. Чего ждать? *Корреспондент.net*. 2018. 29 декабря. URL: <https://korrespondent.net/world/4048874-vse-hovoriat-omyrovom-kryzyse-v-2019-cheho-zhdai>.
3. Булеев И.П., Брюховецкая Н.Е. Социально-экономические проблемы экономики на современном этапе ее развития. *Вісник економічної науки України*. 2018. №1(34). С. 11-24.
4. Жмеренцький О. Глобальні економічні тренди та Україна без майбутнього. *Українська правда*. 2017. 17 липня. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/07/17/627005/>.
5. Кораблін С.О. Макроекономічна динаміка України: пастка сировинних ринків: монографія. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2017. 308 с.
6. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. Київ: НВЦ НБУВ, 2009. 687 с.
7. Відновлення Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики: національна доповідь / за заг. ред. Е.М. Лібанової [доп. варіант: НАН України]. Київ: НАН України, 2015. 208 с.
8. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі: національна доповідь / [Лібанова Е.М., Горбулін В.П., Пирожков С.І. та ін.]; за ред. Е.М. Лібанової. Київ: НАН України, 2015. 363 с.
9. Промисловість України 2014-2016: невикористані можливості, шляхи відновлення, модернізації та сучасної розбудови: наукова доповідь / редкол.: О.І. Амоша, І.П. Булеев, Ю.С. Залознава. Київ: НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2017. 554 с.
10. Булеев И.П. Трансформация общества и экономики: опыт и перспективы: монография. Донецк: ИЭП НАН Украины, 2006. 336 с.
11. Булеев И.П. Предприятие в системе общественных отношений: институциональный аспект: монография. Донецк: ИЭП НАН Украины, 2006. 374 с.
12. Хаустова В.Є. Промислова політика в Україні: формування та прогнозування: монографія. Харків: ВД «Інжек», 2015. 384 с.
13. Брюховецька Н.Ю., Коритько Т.Ю., Бриль І.В. Оцінювання інвестиційної активності підприємства за критерієм доданої вартості. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*: зб. наук. праць. Київ: НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2016. С. 28-40.
14. Булеев И.П. Некоторые аспекты выхода из кризиса экономики Украины. *Проблемы экономики*. 2016. № 1. С. 65-83.
15. Брюховецкая Н.Е., Иваненко Л.В. Факторы и показатели инвестиционной активности предприятий и добавленной стоимости в Украине. *Бізнес Інформ*. 2018. № 4. С. 74-80.

16. Булеев Е.И., Рябыкина Н.И., Ревва А.Н. Интеллектуализация труда как высшая форма его разделения на современном этапе экономического развития. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*: зб. наук. пр. Київ: ІЕП НАНУ, 2017. С. 20-31.
17. Черная А.А., Брюховецкий Я.С., Лыгус О.Е. Направления мотивации и повышения производительности труда в условиях кризиса для обеспечения инвестиционной активности предприятий. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*: зб. наук. пр. Київ: ІЕП НАНУ, 2017. С. 96-111.
18. Задорожный Г. В., Задорожная О.Г. Триалектика как методология истинного хозяйственного постижения реальности и человека (препринт научного доклада на Харьковском Каразинском междисциплинарном методологическом семинаре). Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2017. 32 с.
19. Задорожный Г.В., Задорожная О. Г. Человечное мирохозяйственное видение: очерки новой личностной методологии. Харьков: Точка, 2017. 260 с.
20. World Bank. World Development Indicators. URL: <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/world-development-indicators>.
21. Устенко О., Джангиров Д. Кредиты: берем, чтобы снова брать. URL: https://www.youtube.com/watch?v=NbbmwnXt_jg.
22. Arezki P., Hardi K., Loungani P., Rao Y. Testing the Prebisch-Singer Hypothesis since 1650: Evidence from Panel Techniques that Allow for Multiple Breaks. IMF Working Paper. August 15, 2013. WP/13/180. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.643.7241&rep=rep1&type=pdf>.
23. Катаонов В.Ю. Капитализм. История и идеология «денежной цивилизации» / науч. ред. О. А. Платонов. Москва: Институт русской цивилизации, 2013. 1072 с.
24. Платон. Государство. Перевод В. Карпов. Москва: Ленанд, 2014. 536 с.
25. Ксенофонт. Киропедия / перевод Д.Э. Фролова, В.Г. Боруховича. Москва: Наука, 1976. 96 с.
26. Аристотель. Политика / пер. з давньогрецької та передмова О. Кислюка. Київ: Основа, 2000. 239 с.
27. Мочерний С. Инвестиції (стаття). Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 1. Київ: Видавничий центр "Академія", 2000. 863 с.
28. Пелих О.О. Інвестиційний менеджмент: навчальний посібник. Видання друге перероблене і доповнене. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 413 с.
29. Борисов А.Б. Большой энциклопедический словарь. Москва: Книжный мир, 2003. 895 с.
30. Советский энциклопедический словарь/ гл. ред. А.М. Прохоров; редкол.: А. Гусев и др. [изд. 4-е]. Москва: Советская энциклопедия, 1997. 1600 с.
31. Гончаров В.М., Навроцький А.А., Коломійцев О.А. Інвестиційні ресурси та їх економічне регулювання: монограф. Донецьк: СПД Купріянов В.С., 204 с.
32. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності: монограф. [Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко Т.І. та ін.] / за заг. ред. В.М. Гриньової. Харків: Видавництво ХДЕУ. 464 с. (С. 85).
33. Уолш К. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства: пер. з англ. Київ: Всеуито; Наукова думка, 2001. 367 с.
34. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
35. Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності за 2010-2017 роки / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
36. Божевольнов Ю., Кобзева С., Коротаев А., Малков А., Хаматшин А. Факторы инвестиционной активности. *Полит.Ру*. 2010. 1 декабря. URL: <http://polit.ru/article/2010/01/12/investactivity/>.
37. The Global Innovation Index 2015 Effective Innovation Policies for Development. Fontainebleau, Ithaca, and Geneva: Cornell University, INSEAD, and WIPO, 2015. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2015-v5.pdf>.
38. Стало известно, какие страны ЕС меньше всего финансируют науку. *Корреспондент.Net*. 2019. 13 января. URL: <https://korrespondent.net/tech/4053032-stalo-yzvestno-kakye-strany-es-menshe-vseho-fynansyru-uit-nauku>.
39. Геєць В. М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016. Вип. 23(3). С. 164-176.
40. Данилишин Б. Як Україні досягти довгострокового зростання економіки. *Новое время*. 2017. 13 липня. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/jak-ukrajini-dosjati-dovgostrokovogo-zrostannja-ekonomiki-1476840.html>.
41. Друкер П.Ф. Задачи менеджмента в XXI веке: пер. с англ. Москва: ИД «Вильямс», 2001. 272 с.
42. Львов Д.С. Экономика развития. Москва: «Экзамен», 2002. 512 с.
43. Глазьев С. Экономика будущего. Есть ли у России шанс? («Коллекция Изборского клуба»). Москва: Книжный мир, 2016. 640 с.
44. Кизим М.О., Проноза П.В., Омаров Ш.А. Проблеми та цілі розвитку України в світі глобальних проблем світової спільноти: монограф. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2010. 96 с.
45. Матюшенко І.Ю. Розробка і впровадження конвергентних технологій в Україні в умовах нової промислової революції: організація державної підтримки: монограф. Харків: ФОП Александрова К.М., 2016. 556 с.
46. Українська правда. 2019. 9 січня. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2019/01/09/694131>.
47. Кеворкян К. Перспективы самого нищего государства в Европе. Глядя в будущее из далекого прошлого. *Украина.ру*. 2018. 17 декабря. URL: <https://ukraina.ru/opinion/20181217/1022098883.html>.
48. High-technology versus low-technology manufacturing. Eurostat statistics explained. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:High-technology_versus_low-technology_manufacturing#cite_note-2.
49. Рева А. Виступ на пресс-конференції, 112 канал ТВ Україна. 22.12.2018 р.
50. Украина. Коэффициент Джини. URL: <https://knoema.ru/atlas/Украина/Коэффициент-Джини>.
51. Tobin J, Golub S.S. Money, Credit, and Capital. Irwin: McGraw-Hill, 1998. 316 с.
52. Kuznets S. Notes of take off. *The Economics of Take-Off into Sustained Growth*. London: Palgrave Macmillan UK, 1963. Pp. 22-43.
53. Скаршевский В. На чем держалась экономика Украины 2014-2019 гг.? URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jNolxrO69PI>.
54. Шабунін В. Величезні суми: скільки щороку витрачає Україна через бездіяльність влади та корупцію. 24 канал. 2018. 8 грудня. URL: https://24tv.ua/skilki_ukrayina_shhoroku_vtrachaye_cherez_bezdiyalnist_vladi_ta_koruptsiyu_shokuyuchi_tsifri_n1077330.
55. Ярмошук Т. Відсутність грошей МВФ може мати позитивні наслідки для України – експерт. *Радіо Свобода*. 2016. 30 серпня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27955695.html>.

References

1. World Bank. Global Economic Prospects. Darkening Skies. (n.d.). *documents.worldbank.org*. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/307751546982400534/pdf/133493-PUB-9781464813863.pdf>.
2. Kushch A. Vse govoryat o mirovom krizise v 2019. Chego zhdat? [Everyone is talking about the world crisis in 2019. What to expect?]. (2018). *Korrespondent.net – Correspondent.net*, December 29. Retrieved from <https://korrespondent.net/world/4048874-vse-hovoriat-o-mirovom-kryzyse-v-2019-cheho-zhdat> [in Russian].
3. Buleyev I.P., Bryukhovetskaya N.Ye. (2018). Sotsial'no-ekonomicheskiye problemy ekonomiki na sovremennom etape yeye razvitiya [Socio-economic problems of the ukrainian economy at the present stage of its development]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 1(34), pp. 11-24 [in Russian].
4. Zhmerenetskyi O. (2017). Hlobalni ekonomichni trendy ta Ukraina bez maibutnoho [Global economic trends and Ukraine without the future]. *Ukrainska pravda – Ukrainian Pravda*, 17th of July. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/07/17/627005/> [in Ukrainian].
5. Korablin S.O. (2017). Makroekonomichna dynamika Ukrainy: pastka syrovynnykh rynkiv [Macroeconomic dynamics of Ukraine: trap of commodity markets]. Kyiv, Institute of Economics and Forecasting of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
6. Heiets V.M. et al. (Eds.). (2009). Sotsialno-ekonomichni stan Ukrainy: naslidky dlia narodu ta derzhavy: natsionalna dopovid [Socio-economic status of Ukraine: consequences for the people and the state]. Kyiv, NSC of NIBU [in Ukrainian].
7. Libanova E.M. (Ed.). (2015). Vidnovlennia Donbasu: otsinka sotsialno-ekonomichnykh vtrat i priorytetni napriamy derzhavnoi polityky [Donbass Restoration: Assessment of Socioeconomic Losses and Priority Areas of State Policy]. Kyiv: NAS of Ukraine [in Ukrainian].
8. Libanova E.M., Horbulin V.P., Pyrozhkov S.I. et al. (2015). Polityka intehratsii ukrainskoho suspilstva v konteksti vyklykiv ta zahroz podii na Donbasi [Policy of Integration of Ukrainian Society in the Context of Challenges and Threats of Events in the Donbass]. Kyiv, NAS of Ukraine [in Ukrainian].
9. Promyslovist Ukrainy 2014-2016: nevykorystani mozhlyvosti, shliakhy vidnovlennia, modernizatsii ta suchasnoi rozbudovy [Industry of Ukraine 2014-2016: unused opportunities, ways of restoration, modernization and modernization]. (2015). Kyiv, IIE of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
10. Buleyev I.P. (2006). Transformatsiya obshchestva i ekonomiki: opyt i perspektivy [Transformation of society and economy: experience and prospects]. Donetsk, IIE of NAS of Ukraine [in Russian].
11. Buleyev I.P. (2006). Predpriyatiye v sisteme obshchestvennykh otnosheniy: institutsional'nyy aspekt [Enterprise in the system of public relations: institutional aspect]. Donetsk, IIE of NAS of Ukraine [in Russian].
12. Khaustova V.Ye. (2015). Promyslova polityka v Ukraini: formuvannia ta prohnozuvannia [Industrial policy in Ukraine: formation and forecasting]. Kharkiv, PH "Inzhek" [in Ukrainian].
13. Briukhovetska N.Yu., Korytko T.Yu., Bryl I.V. Otsiniuvannia investytsiinoi aktyvnosti pidpriemstva za kryteriiem dodanoi vartosti [The evaluation of investment activity of an enterprise taking into account the criterion of added value]. *Stratehiia i mekhanizmy rehuliuвання promyslovoho rozvytku – Strategy and mechanisms of regulation of industrial development*, (pp. 28-40). Kyiv, IIE of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
14. Buleyev I.P. (2016). Nekotoryye aspekty vykhoda iz krizisa ekonomiki Ukrainy [Some aspects of overcoming the crisis of the Ukrainian economy]. *Problemy ekonomiki – Problems of economics*, 1, pp. 65-83 [in Russian].
15. Bryukhovetskaya N.Ye., Ivanenko L.V. (2018). Faktory i pokazateli investitsionnoy aktivnosti predpriyatiy i dobavlennoy stoimosti v Ukraine [Factors and indicators of investment activity of enterprises and value added in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, 4, pp. 74-80 [in Russian].
16. Buleyev Ye.I., Ryabykina N.I., Revva A.N. (2017). Intellektualizatsiya truda kak vysshaya forma yego razdeleniya na sovremennom etape ekonomicheskogo razvitiya [Intellectualization of labor as the highest form of its division at the present stage of economic development]. *Stratehiia i mekhanizmy rehuliuвання promyslovoho rozvytku – Strategy and mechanisms of regulation of industrial development*, (pp. 20-31). Kyiv, IIE of NAS of Ukraine [in Russian].
17. Chernaya A.A., Bryukhovetskiy Ya.S., Lygus O.Ye. (2017). Napravleniya motivatsii i povysheniya proizvoditel'nosti truda v usloviyakh krizisa dlya obespecheniya investitsionnoy aktivnosti predpriyatiy [Directions motivation and increases of the labor productivity in the conditions of crisis for providing of investment activity of enterprises]. *Stratehiia i mekhanizmy rehuliuвання promyslovoho rozvytku – Strategy and mechanisms of regulation of industrial development*, (pp. 96-111). Kyiv, IIE of NAS of Ukraine [in Russian].
18. Zadorozhnyy G. V., Zadorozhnaya O.G. (2017). Trialektika kak metodologiya istinnogo khozyaystvennogo postizheniya real'nosti i cheloveka [Trialectics as a methodology of true economic comprehension of reality and man]. Kharkiv, V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
19. Zadorozhnyy G.V., Zadorozhnaya O. G. (2017). Chelovechnoye mirokhozaystvennoye videniye: ocherki novoy lichnostnoy metodologii [Human world economic vision: essays of a new personal methodology]. Kharkiv, Tochka [in Russian].
20. World Bank. World Development Indicators. (n.d.). *datacatalog.worldbank.org*. Retrieved from <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/world-development-indicators>.
21. Ustenko O., Dzhangirov D. Kredity: berem, chtoby snova brat' [Credits: we take to take again]. (n.d.). *youtube.com*. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=NbbmwnXt_jg [in Russian].
22. Arezki P., Hardi K., Loungani P., Rao Y. Testing the Prebisch-Singer Hypothesis since 1650 : Evidence from Panel Techniques that Allow for Multiple Breaks. IMF Working Paper. August 15, 2013.WP/13/180. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.643.7241&rep=rep1&type=pdf>.
23. Katasonov V.YU. (2013). Kapitalizm. Istoriya i ideologiya «denezhnoy tsivilizatsii» [Capitalism. History and ideology of "monetary civilization"]. Moscow, Institute of Russian Civilization [in Russian].
24. Platon. (2014). Gosudarstvo [State]. (Trans. by V. Karpov). Moscow, Lenand [in Russian].
25. Ksenofont. (1976). Kiropediya [Kyropedia]. (Trans. by E.E. Frolov&V.G. Borukhovich). Moscow, Nauka [in Russian].
26. Arystotel. (2000). Polityka [Politics]. (Trans. from ancient Greek and preface by A. Kislyuk). Kyiv, Osnova [in Ukrainian].

27. Mochernyi S. (2000) Investytsii (stattia) [Investments (Article)]. *Ekonomichna entsyklopediia: u trokh tomakh. – Economic Encyclopedia: in three volumes*, Vol. 1. Kiev, Publishing Center "Academy" [in Ukrainian].
28. Pelykh O.O. (2012). Investytsiyni menedzhment [Investment Management]. : Tutorial. (2nd edition is redone and supplemented). Donetsk, Yuho-Vostok [in Ukrainian].
29. Borisov A.B. (2003). Bol'shoy entsiklopedicheskiy slovar' [Big encyclopedic dictionary]. Moscow, Book World [in Russian].
30. Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar' [Soviet Encyclopedic Dictionary]. (1997). (A.M. Prokhorov (Ed.)). [4th ed.]. Moscow, Soviet Encyclopedia [in Russian].
31. Honcharov V.M., Navrotskiy A.A., Kolomiitsev O.A. (2006). Investytsiini resursy ta yikh ekonomichne rehuliuвання [Investment resources and their economic regulation]. Donetsk, SPD Kupriianov V.S. [in Ukrainian].
32. Hrynova V.M., Koiuda V.O., Lepeiko T.I. et al. (2002). Problemy rozvytku investytsiinoi diialnosti [Problems of investment development]. Kharkiv, KDEU Publishing House [in Ukrainian].
33. Uolsh K. (2001). Kliuchovi finansovi pokaznyky. Analiz ta upravlinnia rozvytkom pidpriemstva [Financial Indicators. Analysis and management of enterprise development]. Kyiv, Vseuvyto; Naukova dumka [in Ukrainian].
34. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
35. Kapitalni investytsii za vydamy promyslovoi diialnosti za 2010–2017 roky [Capital investment by types of industrial activity for 2010–2017]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine. ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
36. Bozhevol'nov YU., Kobzeva S., Korotayev A., Malkov A., Khamatshin A. (2010). Faktory investitsionnoy aktivnosti [Factors of investment activity]. Polit.Ru, December 1. Retrieved from <http://polit.ru/article/2010/01/12/investactivity/> [in Russian].
37. The Global Innovation Index 2015 Effective Innovation Policies for Development. Fontainebleau, Ithaca, and Geneva: Cornell University, INSEAD, and WIPO. (2015). Retrieved from <https://www.globalinnovationindex.org/user/files/file/reportpdf/GII-2015-v5.pdf>.
38. Stalo izvestno, kakiye strany YES men'she vsego finansiruyut nauku [It became known which EU countries finance science least of all]. (2019). *Korrespondent.net – Correspondent.net*, January 13. Retrieved from <https://korrespondent.net/tech/4053032-stalo-yzvestno-kakye-strany-es-menshe-vseho-fynansyru-uit-nauku> [in Russian].
39. Heiets V. M. (2016). Ekonomika Ukrainy: kliuchovi problemy i perspektyvy [The Economics of Ukraine: Key Problems and Perspectives]. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy – Scientific Herald of the Diplomatic Academy of Ukraine*, Issue 23(3), pp. 164–176 [in Ukrainian].
40. Danylyshyn B. (2017). Yak Ukraini dosiahty dovhostrokovoho zrostantia ekonomiky [How to achieve long-term economic growth in Ukraine]. *Novoe vremia – New time*, 13th of July. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/opinion/jak-ukrajini-dosjagti-dovgostrokovogo-zrostantnja-ekonomiki-1476840.html> [in Ukrainian].
41. Druker P.F. (2001). Zadachi menedzhmenta v XXI veke [Tasks of management in the XXI century]. (Translated from English). Moscow, Williams Publishing House [in Russian].
42. L'vov D.S. (2002). Ekonomika razvitiya [Development economics]. Moscow, «Ekzamen» [in Russian].
43. Glaz'nev S. (2016). Ekonomika budushchego. Yest' li u Rossii shans? («Kolleksiya Izborskogokluba») [Economics of the Future. Does Russia have a chance? ("Collection of Izborsk Club")] Moscow, Book World [in Russian].
44. Kyzym M.O., Pronoza P.V., Omarov Sh.A. (2010). Problemy ta tsili rozvytku Ukrainy v sviti hlobalnykh problem svitovoi spilnoty [Problems and Objectives of Ukraine's Development in the World of Global Problems of the World Community]. Kharkiv: PH "INZHEK" [in Ukrainian].
45. Matiushenko I.Yu. (2016). Rozrobka i vprovadzhenia konverhentnykh tekhnolohii v Ukraini v umovakh novoi promyslovoi revoliutsii: orhanizatsiia derzhavnoi pidtrymky [Development and implementation of convergent technologies in Ukraine in the conditions of the new industrial revolution: organization of state support]. Kharkiv, FOP Alexandrova K.M. [in Ukrainian].
46. *Ukrainska pravda* [Ukrainian Pravda]. (2019, January 9). Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2019/01/09/694131> [in Ukrainian].
47. Kevorkyan K. (2018). Perspektivy samogo nishchego gosudarstva v Yevrope. Glyadya v budushcheye iz dalekogo proshlogo Prospects for the most impoverished state in Europe. Looking to the future from the distant past]. *Ukraine.ru*. December 17. Retrieved from <https://ukraina.ru/opinion/20181217/1022098883.html> [in Russian].
48. High-technology versus low-technology manufacturing. Eurostat statistics explained. (n.d.). *ec.europa.eu*. Retrieved from [http://ec.europa.eu/eurostatstatistics-explained/index.plip/Archive:High-technology versus low-technology manufacturing#cite note-2](http://ec.europa.eu/eurostatstatistics-explained/index.plip/Archive:High-technology%20versus%20low-technology%20manufacturing#cite-note-2).
49. Reva A. Vystup na pres-konferentsii, 112 kanal TV Ukraina. 22.12.2018 r. [Reva A. Speech at a press conference, Channel 112 TV Ukraine. 22.12.2018].
50. Ukraina. Koeffitsiyent Dzhini [Ukraine. Gini coefficient]. (n.d.). *knoema.ru*. Retrieved from <https://knoema.ru/atlas/Украина/Коэффициент-Джини> [in Russian].
51. Tobin J, Golub S.S. Money, Credit, and Capital. Irwin: McGraw-Hill. (1998).
52. Kuznets S. (1963). Notes of take off. *The Economics of Take-Off into Sustained Growth*. London, Palgrave Macmillan UK, pp. 22–43.
53. Skarshevskiy V. Na chem derzhalas' ekonomika Ukrainy 2014–2019 gg.? [On what kept the economy of Ukraine 2014–2019?]. *youtube.com*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=jNoIxrO69fI> [in Russian].
54. Shabunin V. Velychezni sumy: skilky shchoroku vytrachaie Ukraina cherez bezdiialnist vlady ta koruptsiuu [Huge amounts: how much Ukraine spends each year due to inaction and corruption]. (2018). *24 kanal – Channel 24*, December 8. *24tv.ua*. Retrieved from https://24tv.ua/skilki_ukrayina_shhoroku_vtrachaye_cherez_bezdiialnist_vladi_ta_koruptsiyu_shokuyuchi_tsifri_n1077330 [in Ukrainian].
55. Yarmoshchuk T. Vidsutnist hroshei MVF mozhe maty pozytyvni naslidky dlia Ukrainy – ekspert [Lack of money The IMF can have positive consequences for Ukraine - an expert]. (2016). *Radio Svoboda – Radio Liberty*, 30 August. *radiosvoboda.org*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/27955695.html> [in Ukrainian].